

Alusta alkaen 13

17.1.2008 Savonlinnan Tuomiokirkko

Kansojen ja kulttuurien rikkaus on Luojan antama siunaus

Siirtymä ihmislajin yleisestä esihistoriasta historialliseen kerrontaan

Tähän mennessä olemme näillä luennoilla käsitelleet Vanhan testamentin alkukertomuksia. Niissä puhutaan maailman ja ihmisen luomisesta. Sen jälkeen syntiinlankeemuskertomuksen ja vedenpaisumuskertomuksen avulla käsitellään sitä, miten on mahdollista, että hyvän Jumalan luomassa maailmassa on niin paljon ihmisten pahuutta ja väkivaltaa.

Näissä kertomuksissa halutaan väittää jotain yleistä ihmisestä. Jotain, joka koskee kaikkia ihmisiä yleisesti. Ne ovat ihmislajin *yleistä esihistoriaa*, nimittäin luominen ja syntiinlankeemus ja Jumalan armahtava, kärsivällinen rakkaus. Se on ajatonta totuutta maailmasta, ihmisestä ja Jumalasta.

Mutta jatkossa Vanha testamentti ei enää käsittele ihmiskunnan yleistä esihistoriaa. Se alkaa vähitellen puhua historiasta, ajassa ja paikassa ilmenevästä maailmasta. Se väittää, että Jumala on toiminut ja toimii historian keskellä, oikeassa reaalimaailmassa.

Mitä se sellainen historiallinen reaalimaailma oikein on? - Eikö se ole sitä, että *kansojen valtasuhteet* vaikuttavat maailman tapahtumiin. Kansainvälinen politiikka. USA:laiset, Venäjä, Japani, nouseva Kiina, arabit öljyineen, 2. maailmansodasta toipunut yhdistyvä Eurooppa; näitten kaikkien valtapyrkimykset, kauppasuhteet ja sotilaallinen mahti pyörittävät historian maailmaa.

Tällainen maailma on ollut aina, myös Vanhan testamentin aikoina. Kansojen valtasuhteet, kauppa ja politiikka ovat aina muokanneet maailmaa. Se, että heettiläiset keksivät ehkä joskus 3500 vuotta sitten raudan, se näyttää vaikuttaneen sen aikuiseen maailmaan aivan tavattomasti. Rautaisten miekkojen ja sotavaunujen avulla he kukistivat Egyptin suurvallan herruuden Syyriassa ja valloittivat itselleen puolet Lähi-idästä.

Edellä sanottu on selitystä siihen, miksi 1 Moos 10 luvun kansojen luettelo on Vanhassa testamentissa. Tässä luettelossa on aikansa keinoin kerrottu, että se, mitä jatkossa tapahtuu, se tapahtuu historian reaalimaailmassa. Eri kansojen maailmassa.

Tämä on luettelo Nooan poikien Seemin, Haamin ja Jaafetin jälkeläisistä. Vedenpaisumuksen jälkeen heille syntyi poikia (10:1).

Kaikki tämän kirjoittajille tunnetut kansat on siis jaoteltu seemiläisiin, haamilaisiin ja jaafetilaisiin kansoihin. Jaossa ilmeisesti noudatetaan kirjoitusaikana (luult. 600 eKr) tunnettua lähihistorian poliittista ja sotilaallista etupiirijakoa; Ei niinkään kansojen kielisukulaisuutta tai verisukulaisuutta.

Haamilaiset kansat

Otetaan ensin haamilaiset kansat.

Haamin pojat olivat Kus, Misraim, Put ja Kanaan (10:6).

Luettelo näistä kansoista ja heidän tekemisistään jatkuu aina jakeeseen 20.

Kusin pojat olivat Seba, Havila, Sabta, Raema ja Sabteka. Raeman pojat olivat Saba ja Dedan. Kusille syntyi myös Nimrod, josta tuli ensimmäinen mahtava hallitsija maan päällä. Hän oli suuri metsästäjä Jumalan armosta. Siksi onkin tapana sanoa: "On kuin Nimrod, suuri metsästäjä Jumalan armosta." Hän hallitsi aluksi Babylonia, Erekia, Akkadia ja Kalnea Sinearin maassa. Sieltä hän siirtyi Assyriaan ja rakensi Niniven, Rehobot-Irin, Kalahin ja Resenin suuren kaupungin Niniven ja Kalahin välille. Misraimin jälkeläisiä ovat ludilaiset, anamilaiset, lehabilaiset, naftuhilaiset, patrosilaiset, kasluhilaiset, joista filistealaiset ovat lähtöisin, sekä kaftorilaiset. Kanaanille syntyivät Sidon, hänen esikoisensa, sekä Het. Hänen jälkeläisiään ovat myös jebusilaiset, amorilaiset, girkasilaiset, hivviläiset, arkilaiset ja siniläiset, arvadilaiset, semeriläiset ja hamatilaiset. Kanaanilaisten heimot hajaantuivat sittemmin, ja kanaanilaisten alue ulottui Sidonista Gerarin suuntaan Gazaan saakka sekä Sodomian ja Gomorran, Adman ja Seboimin suuntaan Lesaan saakka. Nämä olivat Haamin jälkeläisiä lueteltuina heimoittain ja kielittäin, kukin maansa ja kansansa mukaan.

Tähän ryppääseen on koottu kaikki kansat ja heidän asuma-alueensa, jotka olivat kirjoittajien tuntemassa lähihistoriassa olleet *Egyptin* suurvallan vaikutuspiirissä. Egyptiä tarkoittaa tuo jakeen 6 "Misraim". Listassa on siis yleensä kuvattu kokonaista kansaa sen esi-isän nimellä.

Misraimin vanhempi veli "Kus" tarkoittaa Egyptin eteläpuolista Nuubiaa, joka oli vanhastaan egyptiläisten vallassa. Siksi Kus lasketaan egyptiläisten sukulaiseksi, vaikka kansat olivat kai ihan eri kansoja. Kusin pojat (jake 7) ovat eteläarabialaisia ja nuubialaisia heimoja.

"Put" on Libya, länteen Egyptistä ja sen vaikutuspiirissä.

Haamin nuorin poika on Kanaan. Kanaanilaiset eivät olleet kieleltään tai kulttuuriltaan sukua egyptiläisille. Heidät on tässä luettu Hamin perheeseen, ilmeisesti siksi, että farao Tutmoses III oli jo 1400-luvulla eKr. tehnyt 17 valloitusretkeä Kanaanin maalle ja Syyriaan ja alistanut alueen Egyptin suurvallan alle. Välillä nämä kansat pyrkivät eroon Egyptistä ja onnistuivatkin siinä ajoittain, mutta egyptiläiset valloittivat alueen aina uudelleen. (Mika Waltarin romaanin "Sinuhe, egyptiläinen" tapahtumat on sijoitettu tähän tilanteeseen). Poliittis-historiallisessa mielessä Kanaan kuului siis yhtä paljon egyptiläisten perheeseen, kuin mitä Jugoslavia tai Bulgaria kuuluivat aikoinaan Neuvostoliiton perheeseen.

Aiemmin sanoin, että heetiläiset perustivat rautaisten aseittensa avulla suurvallan, joka levittäytyi Vähä-Aasiasta kohti Syyriaa. Se oli suurimmillaan n. 1390 eKr. Ainoastaan toisen suurvallan, Egyptin mahti etelässä esti heitä valloittamasta koko Syyriaa ja Kanaanin maata.

Mutta tässä VT:n kansojen luettelossa ei heetiläisten suurvaltaa mainita lainkaan. Het on kanaanilaisten mitätön osa (ks. jake 15). Tämä johtuu ilmeisesti siitä, että luettelon kirjoitusajankohtana, ehkä n. 600 eKr, heetiläisten suurvalta oli jo aikaa sitten tuhottu ja heitä eli enää rippeinä kanaanilaisten ja muitten kansojen joukossa (entisestä

soturinmaineestaan ylpeinä he toimivat mm. palkkasotureina; vrt. "heettiläinen Uria, 2 Sam 11:1-17).

Jaafetilaiset kansat

Heettiläisten suurvalta tuhoutui täysin n. 1200 eKr. ns. "merikansojen" invaasiassa. Nämä olivat Kreikassa ja Vähä-Aasiassa asuneita kansoja. Heidän valtava kansainvaelluksensa muutti nopeasti Lähi-idän valtapoliittisen kuvion.

Tätä joukkoa kuvaa kansainluettelossa Nooan pojan Jaafetin suku.

Jafetin pojat olivat Gomer, Magog, Madai, Javan, Tubal, Mesek ja Tiras. Gomerin pojat olivat Askenas, Rifat ja Togarma. Javanin pojat olivat Elisa ja Tarsis; myös kittiläiset ja rodanilaiset ovat hänen jälkeläisiään. Näistä erkanivat omiin maihinsa rannikoiden ja saarten kansat, kukin kansa kielensä ja heimonsa mukaan (10:2-5)

Javan tarkoittaa joonialaisia, joka taas on yksi kreikkalaisten heimo. Javanin poika Elisa tarkoittaa kai Kyproksen saaren asukkaita, Gomer kimmeriläisiä, Madai on meedialaiset, Tubal ja Mesek Vähä-Aasian kansoja ja Tiras tarkoittanee etruskeja. Tarsis on lounais-Espanjassa sijainnut kreikkalaisten alunperin perustama siirtokunta. Se oli kaukaisin paikka, josta Vanhan testamentin ajan israelilaiset olivat kuulleet, ja siksi "Tarsis" merkitsee Vanhassa testamentissa usein mitä tahansa epämääräisen kaukaista paikkaa.

Seemiläiset kansat

Kolmas kansojen perhe on tässä luettelossa Seemin jälkeläiset.

Myös Seemille syntyi poikia. Hän oli Jafetin vanhempi veli, ja hänestä tuli kaikkien Eberin jälkeläisten kantaisä. Seemin pojat olivat Elam, Assur, Arpaksad, Lud ja Aram. Aramin pojat olivat Us, Hul, Geter ja Mas. Arpaksadille syntyi Selah ja Selahille Eber. Eberille syntyi kaksi poikaa. Toinen oli nimeltään Peleg, koska hänen aikanaan ihmissuku hajaantui yli maan, ja toisen nimi oli Joktan. Joktanille syntyivät Almodad, Selef, Hasarmavet, Jerah, Hadoram, Usal, Dikla, Obal, Abimael, Saba, Ofir, Havila ja Jobab. Nämä kaikki olivat Joktanin jälkeläisiä. Heidän asuinalueensa ulottui Mesasta Sefarin suuntaan idän vuoristoon saakka. Nämä olivat Seemin jälkeläisiä lueteltuina heimoittain ja kielittäin, kukin maansa ja kansansa mukaan.

Seemiläisiä olivat mm. assyrialaiset (ks. j. 22), jotka asuivat alunperin nykyisen Iranin vuoriseudulla. (700-600 l. eKr. he valloittivat lähes koko Lähi-idän aina Egyptiä myöten (pääkaupunki Theba kukistui v. 666 eKr). Assyria tuhosi Israelin kuningaskunnan v. 722 eKr ja ahdisteli myös Juudaa.) Seemiläisiä kansoja asui myös kuivassa autiomaassa hedelmällisen Kanaanin maan itäpuolella. Näitä pölyisiä paimentolaisia tuli parinsadan vuoden välein kansanvaelluksina sivistyneeseen viljeltyyn maahan. Tietysti hyvä elintaso, kaupungit, talot ja vesijohdot houkuttivat köyhiä maahanmuuttajia niin kuin nykyäänkin. Mutta tuolloin maahanmuuttajia ei otettu vastaan. He joutuivat asettumaan teltoineen ja vuohineen vuorille kaupunkien ja peltojen väliin - siihen asti kunnes tulivat niin vahvoiksi, että saattoivat väkivalloin ottaa jonkun kaupungin ja sen pellot itselleen.

Viimeinen tällainen seemiläisten kansainvaellus tapahtui n. 1500-1200 eKr. Se oli aramealaisten vaellus. Sitä kuvavat jakeen 22 Seemin pojat Arpaksad ja Aram. Samassa kansainvaelluksessa myös Israelin heimojen kantaisät tulivat autiomaasta sivistyneeseen maahan. Aabraham oli Vanhan testamentin mukaan tuon Arpaksadin jälkeläinen, mitätön paimentolaispäällikkö, joka siirtyi laumoineen joutomaalta toiselle kanaanilaisten kaupunkien ja peltojen välimaastossa.

Raamatun kertomuksen ”näyttämö”: aikaansa nähden tarkkaa historiaa

Tähän oikeaan historialliseen maailmaan Vanhan testamentin jatkotapahtumat on sijoitettu. Niin hyvin, kuin kirjoitusajankohdan historiallinen ja maantieteellinen ja kansainvälistä politiikkaa koskeva tieto salli. Ja tässä on onnistuttu hämmästyttävän hyvin. Kansojen lista on laaja ja selvästi parempi kuin ne listat, joihin Israel tutustui pakkosiirtolaisuutensa aikana Babylonissa. Onkin arveltu, että luettelon laatijat ovat saaneet tietoa eri kansoja laajalti tuntevilta foinikialaisilta kauppiailta. Tunnettu maailma ulottuu Noasta polveutuvien kansojen listassa pohjoisessa Mustallemerelle, etelässä Somalian rannikolle, lännessä Espanjaan ja idässä Iranin vuoristoon. Se on käsittämättömän laaja alue, kun sitä vertaa vaikkapa Kalevalan maantieteeseen, jossa mainitaan tarunomaisten Väinölän ja Pohjolan välitön lähialue, Venäjä, Ruotsi ja Viro, mutta ei kai paljon muuta. Historiallisuus hukkuu Kalevalassa runouteen ja myytiin aivan toisin kuin useimmissa Vanhan testamentin teksteissä.

On myös hämmästyttävää, kuinka täysin vailla poliittista tarkoitushakuisuutta Vanhan testamentin kansojen luettelo on. Tavallisesti Lähi-idän kuninkaat tekivät listoja vain valloittamistaan kaupungeista, tietysti korostaakseen omaa mahtiaan. Mutta tässä listassa ei ole lainkaan tällaista otetta. Israel-nimeä ei edes mainita. Tuo Jumalan valittu kansa on vielä piilossa esi-isässään Arpaksadissa. Mutta ei Arpaksadin asemaa silti mitenkään koroteta. Hän on vain yksi ihmiskansojen esi-isä muitten joukossa. Oikeastaan hän on vähäinen tyyppi sellaisten kuuluisien nimien kuin Assur tai Aram joukossa. Tämä israelilaisten tuli muistaa:

Pappi ottakoon korin ja asettakoon sen Herran alttarin eteen. Lausukaa sitten Herran, Jumalanne edessä: ”Isäni oli harhaileva aramealainen, joka muutti vähälukuisen kansansa kanssa Egyptiin ja asui siellä muukalaisena ... ” (5 Moos 26:5)

Kristillinen usko on totta tässä oikeassa reaali maailmassa. Se tarkoittaa, että minä saan elää ihmisenä siinä missä olen, pyrkimättä johonkin toiseen, korkeampaan hengelliseen todellisuuteen. Raamatun sanoma kohtaa minut täällä, alhaalla, ihmisyydessä. Se on totta tässä maailmassa.

Toisaalta uskon totuuden havaitsemiseen tarvitaan silti uskon silmät. Ei 1500 eKr. vallinneessa maailmantilanteessa voinut mitenkään vailla uskoa havaita, että jonkun mitättömän Arpaksadin jälkeläiset olivat Jumalan suunnitelmassa erityisiä. Eikä historian tutkimuksella tavoiteta Jeesuksen persoonaa ja merkitystä, vaikka hän historian henkilö olikin.

Jumalan pelastussuunnitelma yleispätevän (universaalin) ja yksittäisen (partikulaarin) vuorotteluana

Usein sanotaan, että oikea Jumala ei voi olla se Raamatun Jumala. Raamatun Jumalaanhan uskottiin alunperin vain yhden pienen kansan keskuudessa, nimittäin israelilaisten. Onhan

maailmassa tuhansia kansoja, ja niillä on tuhansia eri uskontoja ja tapoja kunnioittaa jumaluutta. Kuinka Jumala voisi olla alunperin sitoutunut vain yhteen pieneen ja tiettyyn eli partikulaariin kansaan?

Vanha testamentti myöntää tämän kysymyksen vaikeuden. Se maailma, jossa Israelin kansa eli ja uskoi Jumalaan, se oli oikea, historiallinen maailma. Siinä oli kymmeniä, ellei satoja eri kansoja ja kansanheimoja. Siinä maailmassa vaikutti historiallinen kehitys, jossa eri kansat taistelivat vallasta. Israelin kansa oli vain yksi pieni kansa satojen kansojen joukossa. Sen merkitys aikansa kansainvälisessä politiikassa oli mitätön, vaikka kuningas Salomon aikana koettiin lyhyt kukoistuskausi.

Vanha testamentti myöntää, että tämä on totta. Israel oli historiallisesti mitätön kansa. Mutta sitä huolimatta Jumala valitsi juuri tuon yhden ainoan mitättömän kansan. Hän valitsi tuon mitättömän kansan mitättömän esi-isän, Aabrahamin, ja alkoi hänen kohtaloihinsa puuttumalla ilmoittaa itseään ihmiskunnalle ainutlaatuisella tavalla.

Raamatun kertomuksen jatkossa Jumalan mielenkiinto keskittyy Aabrahamin sukuun ja hänestä polveutuvaan Israelin kansaan. Jumalan suhteesta muihin kansoihin puhutaan vain vähän. Mutta siitä huolimatta Raamatun kokonaiskertomus koskee kaikkia kansoja. Sen alussa (1 Moos 1-10) ja lopussa (Apostolien teot - Ilmestyskirja) oleva universaali, koko ihmiskuntaa koskeva näkökulma osoittaa, että Jumalan huomion kiinnittyminen Israeliin oli osa kaikkia kansoja koskevaa pelastushistoriallista suunnitelmaa. Se vaati väliaikaista keskittymistä yhden kansan historian vaiheisiin, mikä vaikuttaa muun ihmiskunnan hylkäämiseltä.

Raamatun kertomuksen pääjuonessa on kuitenkin lyhyitä väläyksiä muista kansoista ja niiden yksilöistä. Näitä on esim. Jobin, Ruutin ja Joonan kirjoissa, 5 Mooseksen kirjan muukalaisia koskevissa laeissa ja Israelin profeettojen muita kansoja koskevissa ennustuksissa. Ne osoittavat, että koko ihmiskunta on ollut Jumalan mielessä, vaikka hän pelastushistorian tiettyssä vaiheessa keskittikin huomionsa Israelin kansaan.

Mutta loppujen lopuksi ideana oli kuitenkin se, että pelastus laajentuisi kaikkiin kansoihin:

Jeesus tuli heidän luokseen ja puhui heille näin: ”Minulle on annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä. Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni: kastakaa heitä Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettakaa heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käskennyt teidän noudattaa. Ja katso, minä olen teidän kansanne kaikki päivät maailman loppuun asti.” (Matt 28:18-20)

Ja näinhän Messiaasta oli jo Vanhassa testamentissakin sanottu:

Kuulkaa minua, kaukaiset rannat,
kuunnelkaa, kansakunnat, jotka asutte etäällä!
Jo ennen syntymääni Herra kutsui minut.
Kun vielä olin äitini kohdussa,
hän antoi minulle nimen.
Hän antoi minulle suun kuin terävän miekan,
kätensä varjoon hän minut kätki,

hän teroitti minut kuin nuolen,
 viineensä hän minut talletti. ...
 Ja nyt sanoo Herra,
 hän, joka teki minut palvelijakseen kohdusta alkaen
 palauttaakseen Jaakobin luokseen
 ja kootakseen Israelin suojaansa
 - olen siis ollut Herralle arvokas
 ja minun Jumalani on minun voimani -
 näin hän sanoo: - Ei riitä, että olet minun palvelijani ja saatat ennalleen
 Jaakobin heimot, tuot takaisin Israelin eloonjääneet. Minä teen sinusta valon
 kaikille kansoille, niin että pelastus ulottuu maan ääriin saakka. (Jes 49:1-2, 5-6)

Vaikka Messias on kaikille kansoille yksi ja sama, silti kansojen ylenpalttinen moneus ja kulttuurien monimuotoisuus on Jumalan haluamaa. Kansojen ja niiden kulttuurien rikkaudessa toteutuu Jumalan ihmiskunnalle jo luomisessa antama siunaus, jota ihmiskunnan jumalanvastaisuus ja väkivalta ei ole kokonaan pystynyt hävittämään. Siunaus näkyy ihmiskunnan konkreettisessa historiassa, oikeiden kansojen vaiheissa. Hänen siunaustaan ei pidä etsiä sellaiselta sakraalilta tasolta, joka perustuu vaikkapa tietyn hallitsijasuvun myyttiseen polveutumiseen jumalista. Tähän viittaa se, että Noan poikien sukuluettelosta puuttuu kaikki uskonnollis-poliittinen "hovikerskunta", joka oli tyypillistä Kaksoisvirtain maan tai Egyptin vastaaville kansojen luetteloille. Vaikka Noan pojista polveutuvien kansojen luettelo on osa Israelin pyhää kirjaa, Israelia ei edes mainita siinä. Israel on osa Jumalan siunaamaa kansojen moneutta, tässä vaiheessa vielä Seemin pojan Arpaksadin "kupeissa". Siksi kristityn ei tarvitse tulla kulttuuriltaan juutalaiseksi. Saa ja pitää olla sitä mitä onkin, suomalainen tai joruba tai masai, vaikka uskookin juutalaiseen Messiaaseen, Marian ja Jumalan Poikaan.